

הרב משה ליב הפהן הלברשטט

חג הפסח

קִרְבָּן פֶּסַח

"דַּבְּרוּ אֶל כָּל עַדְתֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שָׂה לְבֵית אָבִת שָׂה לְבֵית. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וַיִּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵיכֶם וְשַׁחְטוּ הַפֶּסַח"

(שמות יב, ג, כא).

עם ישראל מצוה לשחט את אלהי מצרים

"מִשְׁכּוֹ וַיִּקְחוּ לָכֶם צֹאן", הַדָּא הוּא דְכַתִּיב (תהלים צו, ז): יִבְשׁוּ כָּל עַבְדֵי פֶסֶל, בְּשַׁעַה שְׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לְשַׁחַט הַפֶּסַח, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה רַבּוֹן הָעוֹלָם הַדְּבָר הַזֶּה הֵיאָף אֲנִי יְכוּל לַעֲשׂוֹת, אִי אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁהַצֹּאן אֱלֹהֵיהֶן שֶׁל מִצְרַיִם הֵן, שְׁנֹאֲמַר (שמות ח, כב): הֵן נִזְבַּח אֶת תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֵנוּ. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חַיִּיד אֵין יִשְׂרָאֵל יוֹצֵאִין מִכָּאן עַד שִׁישְׁחָטוּ אֶת אֱלֹהֵי מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם, שְׁאוּדִיעַ לָהֶם שְׂאִין אֱלֹהֵיהֶם כְּלוּם. וְכֵן מְצִינוּ שֶׁעָשָׂה, שְׁבִאוּתָהּ הַלִּילָה הַכָּה בְּכוֹרֵיהֶם שֶׁל מִצְרַיִם וְבוֹ בְלִילָה שְׁחָטוּ יִשְׂרָאֵל פֶּסַחֵיהֶן וְאָכְלוּ, וְהָיוּ הַמִּצְרַיִם רוֹאִים בְּכוֹרֵיהֶם הַרוּגִים וְאֱלֹהֵיהֶן שְׁחוּטִין וְלֹא הָיוּ יְכוּלִין לַעֲשׂוֹת כְּלוּם, שְׁנֹאֲמַר (במדבר לג, ד): וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים אֶת אֲשֶׁר הַכָּה ה' בָּהֶם כָּל בְּכוֹר וּבְאֱלֹהֵיהֶם עָשָׂה ה' שְׁפָטִים, הָיוּ: יִבְשׁוּ כָּל עַבְדֵי פֶסֶל (שמות רבה טז, ג).

מדוע הטיל הקדוש ברוך נסיון קשה כזה על עם ישראל?

מדוע מתנה הקדוש ברוך הוא את יציאת מצרים בכך שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם? מדוע לאתגר את עם ישראל בנסיון גדול כל כך? הקדוש ברוך הוא יכל היה להמשיך להכות את המצרים בנסים ונפלאות כמו שהיה עד כה בעשורת המכות!?

ישראל היו שטופים בעבודה זרה במצרים

"וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחְטוּ אֹתוֹ כָּל קֵהַל עַדְתֵי יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים" (שמות יב, ו).

וּמִפְּנֵי מָה הַקָּדִים לְקִיחָתוֹ שֶׁל פֶּסַח לְשַׁחֲטוֹ אַרְבַּעָה יָמִים, לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל שְׁטוּפִים בְּעַבְדוּת זָרָה בְּמִצְרַיִם, וְעַבְדוּת זָרָה שְׁקוּלָה כְּכֹל מִצְוֹת שְׁבִתוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר (במדבר טו, כד) "וְהָיָה אִם מְעִינִי הָעֵדָה" וְגו', הָרִי כְּתִיב כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת וְאָמַרְתָּ עֲנִין בְּפָנַי עֲצָמָה, זֹו עַבְדוּת אֱלִילִים, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אַחַת מִכָּל הַמִּצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (במדבר טו, כב) "וְכִי

תִּשְׁגוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ" וְגו' בָּאוּ כָּל הַמִּצְוֹת לְלַמֶּדֶךָ עַל מִצְוָה אַחַת, מָה הָעוֹבֵר עַל כָּל הַמִּצְוֹת פּוֹרֵק עַל וּמִפְּרֵי בְרִית וּמִגְלָה פָּנִים בַּתּוֹרָה, אַף הָעוֹבֵר עַל מִצְוָה אַחַת וְכו', שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כ"ט, י"א) "לְעִבְרָךָ בְּבְרִית", וְאִין בְּרִית אֵלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כ"ח, ט"ו) "אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית", אָמַר לָהֶם, מִשְׁכּוֹ יְדִיכֶם מֵעֲבוֹדַת אֱלִילִים וְהִדְבְּקוּ בַּמִּצְוֹת (יִלְקוּט שְׁמַעוֹנֵי שְׁמוֹת רַמְזוֹ קֶצֶה).

בְּשַׁחֲיִטַת הַפֶּסַח בְּטִלוֹ אֶת הָעֲבוֹדָה זָרָה שְׁלָהֶם

לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל שְׁטוּפִים בְּעֲבוֹדָה זָרָה. מִקְּשָׁה רַבִּי אַבְרָהָם אֶפְרַיִם בַּעַל הַ"מִּגַּן אַבְרָהָם" (בְּפִירוּשׁוֹ זֵית רַעֲנָן עַל יִלְקוּט שְׁמַעוֹנֵי אוֹת מִז) קָצַת קֶשֶׁה פִּיּוֹן שֶׁהָיָה בְּיַדֵּם מִצְוֹת אַחֲרוֹת, לְמָה הוֹעִילָה לָהֶם דְּוָקָא מִצְוָה זוֹ? וּמִתְרַץ, וַיֵּשׁ לֹאמַר לְפִי שֶׁהֵצֵאֵן הָיָה עֲבוֹדָה זָרָה שְׁלָהֶם וּבְשַׁחֲיִטַת הַפֶּסַח בְּטִלוֹ הָעֲבוֹדָה זָרָה.

הַדְרָךְ לְצֵאת מֵהַבּוֹר הָעֵמוּק שֶׁל טְמֵאת אֶרֶץ מִצְרַיִם

נִרְאָה שֶׁהַתּוֹרָה הִקְדוּשָׁה בָּאָה לְלַמֵּד אוֹתֵנוּ אֶת הַדְרָךְ לְצֵאת מֵהַבּוֹר הָעֵמוּק שֶׁל טְמֵאת אֶרֶץ מִצְרַיִם, בּוֹאֵךְ מְדַבֵּר סִינֵי, לְעֵלוֹת בְּמִדְרָגוֹת רוּחָנִיּוֹת עַד הַפְּסָגָה, קִבְּלַת הַתּוֹרָה בְּמַעַמַּד הַר סִינֵי.

"סוֹר מֵרַע וְעֹשֶׂה טוֹב", הַתְּנָאֵי הָרֵאשׁוֹן לְפָנֵי הַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם הִיא עֲזִיבַת הַחֶטָּא, לְסוֹר מֵאֱלֹהֵי מִצְרַיִם עַל יְדֵי שַׁחֲיִטַת אֱלֹהֵי מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם, רַק אַחֲרֵי זֶה נִתֵּן לְהַתְּחִיל אֶת הַתְּהִלָּה שֶׁל עֹשֶׂה טוֹב, שֶׁל הַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם וְעַלֶּיהָ רוּחָנִית מְחִיל אֶל חֵיל עַד קִבְּלַת הַתּוֹרָה, אָדָם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִטָּהֵר אִם הוּא טוֹבֵל וְשָׂרֵץ בְּיָדוֹ, אִם יוֹצֵאִים מִמִּצְרַיִם וּמִמְּשִׁיכִים לְהַחֲזִיק בְּעֲבוֹדַת הָאֱלִילִים שְׁלָה, לֹא הוֹעֵלְנוּ מְאוּמָה, אִי אֶפְשָׁר לְעֵלוֹת בְּמִדְרָגוֹת רוּחָנִיּוֹת, וְאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, אֵלָּא רַק עַל יְדֵי שַׁחֲיִטַת אֱלֹהֵי מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, רַק עַל יְדֵי הַסֵּרַת עֲבוֹדַת הָאֱלִילִים בְּמַעֲשֵׂה הַקִּיצוֹנֵי בְּיוֹתֵר, רַק כֹּךָ נִתֵּן לְצֵאת מִמִּצְרַיִם, רַק כֹּךָ נִתֵּן לְהַתְּחִיל בְּתְהִלָּה שֶׁל עַלֶּיהָ רוּחָנִית שֶׁבְּפִסְגַּתָּה זֹכִים לְהַתְּגַלּוֹת הַגְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא בְּהִיסְטוֹרִיָּה הָאֶנוּשִׁית, בְּמַעַמַּד הַר סִינֵי, בְּקִבְּלַת הַתּוֹרָה.

הַמְתַּכּוֹן לְעַלְיָה רוּחָנִית

זֶהוּ יְסוֹד גְּדוֹל בְּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, שֶׁלֹּא נִתֵּן לְעֵלוֹת בְּמִדְרָגוֹת רוּחָנִיּוֹת עַל יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים, כָּל זְמַן שֶׁמִּמְשִׁיכִים לְהַחֲזִיק בְּאִידְאוֹלוֹגְיָה מְעוֹתָת, לְהַחֲזִיק בְּשֶׁרֶץ, זֶהוּ תִּרְתִּי דְסִתְרִי, הַמְתַּכּוֹן לְעַלְיָה רוּחָנִית שֶׁקֶרְבֵּן הַפֶּסַח מְסַמֵּל, הוּא קֶדֶם כָּל שַׁחֲיִטַת הַפֶּסַח, הַשְּׁלַכַת הַשֶּׁרֶץ הָאִידְאוֹלוֹגִי, וְרַק אַחֲרַיִם כֹּךָ יְצִיאָה לְדָרֶךְ שֶׁל עַלֶּיהָ רוּחָנִית, שֶׁל עֹשֶׂה טוֹב, שֶׁל טְבִילָה וְהַטְּהָרוֹת בְּעַלְיָה וְהַתְּקַרְבוֹת אֶל הַשֵּׁם..

וַיְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכָּה לְחַזוֹת בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן, וַיְכַוֵּן מִקְדָּשׁוֹ עַל מְכוֹנוֹ וְנִעְלָה וְנִקְרַיַב אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ..

פסח מצרים לדורות

המאמר נכתב בפסח שנת תש"פ בתחילת מגפת הקורונה

"אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק, פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי"
(שיר השירים ה, ב).

קול דודי דופק, על ידי משה, בשעה שאמר (שמות יא, ד): ויאמר משה כה אמר ה' כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים. פתחי לי, רבי יסא אמר, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחדה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו. רבי תנחומא ורבי חוניא ורבי אבהו בשם ריש לקיש, כתיב (תהלים מו, יא): הרפו ודעו כי אנכי אלהים וגו', אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, הרפו ממעשיכם הרעים ודעו כי אנכי אלהים. רבי לוי אמר אלו היו ישראל עושין תשובה אפלו יום אחד, מייד הן נגאלין, ומייד בן דוד בא, מה טעם (תהלים צה, ז): כי הוא אלהינו ואנחנו עם מרעיתו וצאן ידו היזם אם בקלו תשמעו, רבי יודן ורבי לוי אמרי אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, הרפו ממעשיכם הרעים ועשו תשובה כהרף עין, ודעו כי אנכי אלהים. אחתי, שנתאחו לי במצרים בשתי מצוות, בדם הפסח ובדם המילה, הדא הוא דכתיב (יחזקאל טז, ו): ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיה ואמר לך בדמיה חיי זה דם הפסח, ואמר לך בדמיה חיי זה דם המילה. רעיתי, שרעו אותי בים ואמרו (שמות טו, ב): זה אלי ואנוהו, (שמות טו, יח): ה' ימלה לעלם ועד, יונתי, במרה, שמשם נצטוו ונצטינו בכל המצוות וצדקות ומעשים טובים כיונה זו שמצינת, הדא הוא דכתיב (שמות טו, כה): שם שם לו חק ומשפט. תמתי, תמותי שנתממו עמי בסיני, ואמרו (שמות כד, ז): כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שיר השירים רבה ה, ב).

"ויקרא משה לכל זקני ישראל", הצווי הוא לזקני ישראל, לאנשים בעלי המעמד המשפיע, "ויאמר אלהם, משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם", משכו בדברים, דברו עם בני המשפחה על הצאן, על עבודת האלילים אותה אתם סוגדים לעתים, על אותם מעשים שליליים מהם קשה לכם להתנתק, על אותם דברים חמריים בהם אתם שוקעים, "ושחטו הפסח", תקבלו החלטה חד משמעית שאתם יותר לא פסחים על שתי הסעפים. "ולקחתם אגדת אזוב" (שלשה קלחין קרויין אגודה - רש"י), כמו בפסח מצרים, בה יצאו עם ישראל מחזקים בשלשת המצוות: שבת, פסח, ומלה, כך קבלו על עצמכם שלוש מצוות בהם אתם מתחזקים, אם אתם מתחילים את צעדיכם בעולם היהדות קבלו על עצמכם את שלשת המצוות הבסיסיות, שבת, כשרות וטהרת המשפחה, אם אתם כבר נטועים היטב בעולם היהדות, קבלו על עצמכם להתחזק בשלוש מצוות בהם אתם יודעים שעליכם להתחזק, ולב יודע מרת נפשו.. "וטבלתם בדם אשר בסף" (בבלי - רש"י), תעטפו את הקבלות שלכם במסירות הנפש הנמצאת עמק בלב ההיסטוריה היהודית, "והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף" תוסיפו לקבלות שלכם החלטה נוספת לעטף אותם מכל צדי פתח הבית במסירות נפש, כך שכל ההשפעות של העולם החיצוני לא יוכלו להן, "ואתם לא תצאו

איש מפתח ביתו עד בקר", ואתם לא יוצאים מפתח הבית לעולם החיצון עד אור הבקר, בו יהיה ברור לכם שלא תשפיעו יותר מן הנגפים החיצוניים. ובימים אלו, במובן הכי פשוט, אתם נשארים בבית עקב מגפת הקורונה המשתוללת בעולם עד בקר, עד שיהיה ברור כאור הבקר, ששום השפעה חיצונית בעולם לא תוכל להזיז אתכם מקבלתכם. "ועבר ה' לנגף את מצרים", ה' עובר בעולם עם מגפה נוראה שמטרתה לנגף את מצרים, להשמיד את כל הרע, להעיר את עם ישראל ואת כל האנושות, כדי שיסירו את אלוהי מצרים מקרבם, יפירו בקיומו של ה', יתנתקו מעבודת האלילים להם הם סוגדים, מאותם מעשים שליליים, מאותם דברים חמריים בהם הם שקועים, "וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות", וה' יראה את המסירות של כל אותם אנשים היושבים ספונים בבתיהם, שהבינו את המסר, וקבלו על עצמם את אותן מצוות בהן יתחזקו, "ופסח ה' על הפתח, ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף", "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחדה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו, ה' יראה את אותו פתח של האנשים שקבלו על עצמם להתחזק במצוותיו, ובגללו יפסח עליהם, ולא יתן למשחית לנגיף הקורונה הידוע לשמצה, לבוא אל בתיכם לנגף, "ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם", עלינו לשמר את הלמוד הגדול הזה שלמדנו בפסח מצרים, שאותו אנו לומדים שוב בתקופה זאת, בימים אלו ממש בחג הפסח, ועלינו להעביר אותו לדורות, עד עולם, "והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר", בעזרת ה' כאשר נעבר את התקופה הקשה הזו, ונבוא אל הארץ אשר יתן לנו ה' כאשר דבר, נחזר לארציות, לחיים הנורמליים, לחיים בהם נוכל לצאת מהבית, ללמודים, לעבודה, ולכל הצרכים, "ושמרתם את העבדה הזאת", תשמרו את העבודה הפנימית שעשיתם, אל תאבדו אותה במרוץ החיים הארציים, "והיה כי יאמרו אליכם בניכם, מה העבדה הזאת לכם", והיה כאשר יפנו אליכם בני הדורות הבאים שלא חוו את התקופה ההיסטורית המיוחדת הזאת, וישאלו אתכם מדוע אתם כה דבקים באותם מצוות שקבלתם על עצמכם, "ואמרתם זבח פסח הוא לה', אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים, בנגפו את מצרים, ואת בתינו הציל, ויקד העם וישתחוו", תספרו להם על זבח הפסח אותו חויתם, את הנגיף הנורא אותו שלח ה' כדי להסיר את אלהי מצרים, כדי לגרם לנו להתעורר ולזבח את האלילים להם אנו סוגדים, אותם מעשים שליליים, אותם דברים חמריים בהם אנו שקועים, ובזכות ההתחזקות באותן מצוות, את בתינו הציל מן הנגף הנורא, וזה גרם לכל העם להכיר בגדלות ה', לכופף את הגאווה, להשתחוות לה', ולעשות את רצונו. "וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן, כן עשו", כמו שבני ישראל הבינו את המסר בפסח מצרים והלכו ועשו כאשר צוה ה' את משה ואהרן, כך עשו בני ישראל גם לדורות בתקופת נגף הקורונה, הבינו את המסר של ה', והתחזקו באמונה, ובקיום מצוות התורה. (פסוקי התורה מתוך קריאת התורה לפסח, שמות יב, כא-כח).

יהי רצון שנזכה להבין, להפנים, ולהתחזק, ונחזה בשוב ה' ציון, לגאל את עמו ואת העולם כולו בגאלת עולם, ונזכה לאכל מן הזבחים ומן הפסחים במהרה בימינו, אמן.

שירת הים

"ובא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ויהי הענן והחשף ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה" (שמות יד).

מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה?

ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב (שמות יד, כ) "ולא קרב זה אל זה כל הלילה", בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקדוש ברוך הוא מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה? (מגילה י:).

למה לא?

נשאלת השאלה, למה לא? המצרים הרשעים הארורים רדו בבני ישראל במשך מאתיים ועשר שנים, השליכו את כל הבן הילוד ליאור, מררו את חייהם בעבדה קשה, הכו אותם והתעללו בהם ללא הרף, האם לא אליהם התכונן החכם מכל אדם באמרו "ובאבד רשעים רנה" (משלי יא, י)?

תנו רבנן רשע בא לעולם חרון בא לעולם, שנאמר (משלי יח, ג) "כבוא רשע בא גם בוז ועם קלון חרפה", רשע אבד מן העולם, טובה באה לעולם, שנאמר (משלי יא, י) "ובאבד רשעים רנה" (סנהדרין קיג:). אם כן הרי יוצא שבקריעת ים סוף שאבדו כל כף הרבה רשעים, הרי באה טובה עצומה לעולם, וכי זו אינה סבה טובה דיה לומר שירה, כדי להודות להקדוש ברוך הוא על כל הטובה שהביא לעולם?

בנפילת אויבים גויים רשעים ראוי מאוד לשמח

תנא קמין, ספר של כפר קרצום היה, עשרים ושתים שנה. אחרי שספר את שערותיו של מרדכי, לבש מרדכי את בגדיו, אמר לו הקמן, עלה ורכב. אמר לו מרדכי, אינני יכול, כי כחש כוחי מימי התענית שהתעניתי, התכופף הקמן לפניו ועלה עליו מרדכי. תוף כדי העליה על גבו בעט מרדכי בהמן. אמר לו הקמן, האם לא כתוב אצלכם (משלי כד, יז) "בנפל אויבך אל תשמח"?! השׁיב לו מרדכי: דברים אלה אמורים בישראל, אבל בכם נאמר (דברים לג, כט) "ואתה על במותימו תדרוך". (תלמוד בבלי, מגילה טז. בתרגום לעברית). מדברי מרדכי ברור אם כן, שבנפילת אויבים גויים רשעים, ראוי מאוד לשמח, מדוע אם כן אמר הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת, מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה?

מדוע מותר למשה ובני ישראל לשיר את שירת הים ולשמח במפלת המצרים?

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה", ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה ביים" (טו, א). משה ובני ישראל פותחים בשירה מיד לאחר קריעת ים סוף, כאשר גויותיהם של המצרים מטלים בכל עבר, ושרים, שמחים ומפזזים על כף שסוס ורכבו רמה ביים, הסוס ורכבו המצרי, שניהם קשורין זה בזה, והמים מעלין אותם לרום, ומורידין אותם לעמק, ואינן נפרדין (רש"י), הם מגלים בשירה עצמה שמחה

גדולה על מפלתם של המצרים, וראה זה פלא, כאן לא יוצאת בת קול, כאן לא עוצר אותם הקדוש ברוך ואומר להם, "מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה?", מדוע? למה למלאכי השרת אסור לעשות את מה שמתר לבני ישראל לעשות?

תמיהה על המנהג שקורין את ההלל בדלוג בשביעי של פסח

השלחן ערוך (או"ח תצ, ד) כותב בהלכות פסח - סדר תפלת יום שני ותפלת חולו של מועד: כל הימים של חולו של מועד ושני ימים אחרונים של יום טוב, קורין ההלל בדלוג כמו בראש חדש:

ומסביר המשנה ברורה (ס"ק ז) קורין ההלל בדלוג וכו' - מפני שביום שבועה של פסח נטבעו המצרים, אמר הקדוש ברוך הוא, מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה לפני? ! וכיון שבשביעי אין אומרים אותו, על כן בחל המועד גם כן אין אומרים אותו, שלא יהיה עדיף מיום טוב אחרון.

מנהג זה של קריאה חלקית של ההלל, בגלל אמירתו של הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת בעת יציאת מצרים "מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה לפני? !", לכאורה איננו מובין, הלא ממה נפשך, אם לא נכון לשיר ולשבח על טביעת מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא ביים, שלא יאמרו הלל כלל, ואם כן נכון לשיר, לשבח ולהלל על כך, שיאמרו הלל השלם, איזה מין פתרון הוא זה לומר הלל, אבל רק חלקית? אנחנו רוצים לומר הלל על גס ההצלה מהמצרים, ואנחנו באמת שמחים שהמצרים טבעו ביים, אבל לא נעים לנו מהקדוש ברוך הוא שרואה בכך את מעשה ידיו שטבעו ביים, אז אנו מחליטים לומר רק חלק מההלל? זה הרי מוזר ביותר...

חזון אחרית הימים

"והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים. והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וירנו מדרךיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים. ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה" (ישעיהו ב, ב-ד). "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' פמים לים מכסים" (ישעיהו יא, ט).

אלהינו ואלהי אבותינו. מלך על כל העולם כלו בכבודך. והנשא על כל הארץ ביקרך. והופע בהדר גאון ערך. על כל יושבי תבל ארך. וידע כל פעול כי אתה פעלתו. ויבין כל יצור כי אתה יצרתו. ויאמר כל אשר נשמה באפו: ה' אלהי ישראל מלך. ומלכותו בכל משלה (מתוך תפילות הימים הנוראים. רמב"ם, סוף ספר אהבה, סדר התפילות, ברכות ראש השנה ויום הכיפורים).

ויאתיו כל לעבדך. ויכרכו שם כבודך.

ויגידו באיים צדקך. ויךרשוף עמים לא ידעוך,

ויהללוך כל אפסי ארץ. ויאמרו תמיד יגדל ה'.

ויזנחו את עצביהם. ויחפרו את פסיליהם.

וַיִּטּוּ שְׂכָם אֶחָד לְעֶבְדְּךָ וַיִּירֹאוּךָ עִם שְׂמֹשׁ מִבְּקָשֵׁי פָנֶיךָ.
וַיִּפְּרוּ כַח מַלְכוּתְךָ. וַיִּלְמְדוּ תוֹעִים בֵּינָה.
וַיִּמְלְלוּ אֶת גְּבוּרַתְךָ. וַיִּנְשְׂאוּךָ מִתַּנְשֵׂא לְכָל לְרֹאשׁ.
וַיִּסְלְדוּ בַחֲלֵה פָנֶיךָ. וַיַּעֲטְרוּךָ נֹזֵר תַּפְאָרָה.
וַיִּפְצְחוּ הָרִים רִנָּה. וַיִּצְהְלוּ אֵיִים בְּמַלְכְּךָ.
וַיִּקְבְּלוּ עַל מַלְכוּתְךָ עֲלֵיהֶם. וַיְרוּמְמוּךָ בְּקַהֵל עַם.
וַיִּשְׁמְעוּ רְחוּקִים וַיָּבֹאוּ. וַיִּתְּנוּ לְךָ כֶּתֶר מְלוּכָה:
(מתוך תפילות הימים הנוראים).

להביט בתמונה הפוללת

התשובה לכל השאלות והתמיהות נמצאת בחזון אחרית הימים, בדברי הנביאים, ובתפלות אותן אנו נושאים, לעולם משלם, כרצונו של היוצר הגדול, מלך העולם. בודאי ובוודאי שעם ישראל היו חייבים לומר שירה, על כל הנסים והנפלאות שנעשו ביציאת מצרים, עליהם לשיר, להלל ולהודות לבורא העולם על המפלה הגדולה של האויב המצרי, עליהם להיות בשמחה גדולה על כך שהמצרים הרשעים טובעים בים, על זה בדיוק נאמר "ובאבד רשעים רנה", זו גם הסבה שפאשר משה ובני ישראל פותחים בשירה, לא יוצאת בת קול, והקדוש ברוך הוא לא עוצר אותם באמירה, "מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה?". רק פאשר מלאכי השרת בעולם העליון, העולם הרוחני, מבקשים לומר שירה, עוצר אותם הקדוש ברוך הוא ומכריז, "מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה?!", וכך זאת כדי לתת לנו מבט רחב יותר, ומרכב יותר. מצד אחד, אכן נכון אלו הם רשעים ארוגים הראויים לעונשים החמורים ביותר, ויש לשמח על כך שהם אוכדים מן העולם ולא יוכלו להמשיך ולהרשיע במעשיהם הרעים, דבר זה נכון במבט הארצי המצמצם, אולם במבט הרוחני הרחב יותר, יש לשים לב לדבר נוסף, המצרים כמו כל הברואים הנם יצירי כפיו של בורא העולם, הם נבראו על מנת לבחר בטוב, להפיר במלכותו של מי שאמר והיה העולם, שברא אותם, ושיצר אותם, ומשקלקלו את מעשיהם, עבדו עבודת אלילים, ועשו את כל הרע בעיני ה', עד שהגיעו למצב ללא תקנה, ונגזר עליהם להאבד מן העולם, יש להצטער על כך, התורה הקדושה מלמדת אותנו לא להסתפק במבט מצמצם, היא מלמדת אותנו שצריך פּרספּקטיבּה רחבה יותר, לראות גם את התמונה הגדולה יותר.

השאיפה לתקון עולם

זוהי הסבה שבשביעי של פסח לא אומרים הלל השלם, להזכיר לנו לראות את התמונה הפוללת, שמצד אחד אנו חייבים לשיר, להודות ולהלל על הנסים ועל אבדן הרשעים מן העולם, ומצד שני עלינו לזכור, שזה אינו המצב האידאלי, כך לא צריך העולם להראות, בעולם כזה יש כביכול צער לשכינה, עלינו לשאף, לתקן עולם במלכות שדי, להביא את העולם למצב של שלמות כרצון הבורא, בדברי הנביא "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

ספורים משלים ועובדות מהחפץ חיים משלבים בפרשת השבוע - חג הפסח

רבנים דורשים להתפלל מנחה

בכנוס רבנים וראשי ישיבות בוילנה, בחנו תכניות שונות לקיום הישיבות בליטא. האספה נמשכה עד לפנות ערב, סמוך מאוד לשקיעת החמה.

אחדים מהרבנים הנוכחים, העירו את תשומת לבם של חברי הנשיאות, לכה שזו השעה המאחרת ביותר בה נתן להתפלל מנחה.

מששמע זאת החפץ חיים, הוא עמד על כך שהישיבה תמשיך, והכריז: "מנחה הם רוצים להתפלל! אנחנו יושבים ומחפשים אמצעים ודרכים איה למנע התמעטות כבוד שמים, והם רוצים לעצר באמצע בכדי להתפלל מנחה".

בסופו של דבר עשו הפסקה והתפללו מנחה. אחרי מנחה אמר הגאון ר' חיים עוזר גראדזענסקי זצ"ל, ששני הצדדים צודקים. הרי הדין הוא ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה", כאשר אדם עסוק בקיום מצוה אחת הרי הוא פטור מלקיים מצוה אחרת באותו הזמן. החפץ חיים אכן היה פטור מלהתפלל מנחה, כי הוא היה שקוע כל כולו במצוה של האספה הזאת לקיים את התורה בעם ישראל. הרבנים האחרים שדרשו להפסיק את הישיבה ולהתפלל מנחה, כפי הנראה לא היו עוסקים במצוה באותה מדה כמו החפץ חיים.

ולכן הם אכן היו חייבים להתפלל מנחה...

(הרב שמואל גריינימן "מאה ספורים ומשלים מהחפץ חיים" – תרגום מידי הרב משה ליב הכהן הלברשטט) ©

"ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשת הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא" (במדבר ט, ו). הגמרא במסכת סוכה דף כה. לומדת מפסוק זה שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. דתניא ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו', אותם אנשים מי היו נושאי ארונו של יוסף היו דברי רבי יוסי הגלילי, רבי עקיבא אומר מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא, רבי יצחק אומר אם נושאי ארונו של יוסף היו כבר היו יכולין ליטהר, אם מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר, אלא עוסקין במת מצוה היו, שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח, שנאמר "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא", ביום ההוא אין יכולין לעשות הא למחר יכולין לעשות.